

TÓTH ZSUZSANNA

A NAGY POFONOFON

avagy a jószándékról egy versmondó verseny kapcsán

Nem is oly régen szakmai szemmel erősen pozitív megítélésű, előremutató és hasznos kezdeményezés részese lehettem Tóth Krisztina és Széki Patka László költőkkel együtt.

A Veszprém Megyei Közművelődési Intézet – amely hosszú évek óta aktív szerepet vállal a kortárs költészet népszerűsítésében, versmondó versenyek fókuszába állítva a velünk élő alkotók munkáit – versmondó versenyt hirdetett, amelyet február 3-án rendezett meg.

A 2007-es év, úgy tűnik, nem kedvez a versmondó versenyek rendezésének. Az elmúlt évek dömpingjei mintha elvetették volna kicsit a kedvet (ezt más versenyek szervezési tapasztalatai erősítik elsősorban), mintha kevesebb lenne a vállalkozó. Igaz, elégedettek lehetünk azzal, hogy közel negyvenen jelentkeztek be erre a versenyre – s nem csupán Veszprém megyéből, de a régióból is –, a versenynapon azonban mindössze 25-en jelentek meg.

A korosztály vegyes volt, többségben a gimnazisták voltak. (Ennek alapvetően örülni kell.)

Miket hallottunk? Természetesen az első körben kortársakat. Közöttük úgy látszik a legnépszerűbb mostanában Varró Dániel, akitől több vers is elhangzott. Magától értetődő, hogy Tóth Krisztina versei is megjelentek, hiszen tudható volt, helyet kapott a zsűriben. (Nem melleleg a Magyar Kultúra Napján Márai Sándor díjban részesült, mint frissen debütált prózaíró, *Vonalkód* c. kiváló novelláskötetért!). Népszerű meg Karafiáth Orsolya, Faludy György, felbukkan Parti Nagy Lajos, Rakovszky Zsuzsa, Falcsik Mari, Markó Béla, Fodor Ákos, Ágh István, Kányádi Sándor. (Utóbbi méltatlanul kis hangsúllyal.)

Hogyan hangzanak el ezek a versek?

Alapvetően frissen – ahogy az nyilvánvalóan a költők frissességéből is következik – de sajnálatos módon találkoztunk olyan Varró Dániel tolmácsolással, amely csupán csak a lényegétől fosztotta meg az ifjú költő-kedvecset; fanyar humorától és játékos kedvű költői incselkedéseitől. Pedig ha valami különös érdeme Varró úrnak – akkor az éppen az az öniróniától sem mentes könnyedség, az a látszólag habkönnyű, ám mégis markáns véleményt megfogalmazó hang, amellyel a legnagyobbak nyomdokain halad. Ha ezt nem gondolja végig az előadó, ha nem veszi észre a minden sorban ott bukdácsoló humort – éppenséggel nem kevesebbet tesz a Varró-versekkel, mint kasztrálja őket. (S ez még a macskáknál is okozhat bizonyos személyiségzavarokat.)

Ez volt az alapvető gond a Tóth Krisztina versekkel is. Ami lényege, éppen azt nem sikerült megragadni. Nagy tévedés lenne azt hinni, hogy ezek a könnyed rímekkel játszó sorok nem valódi mélységeket hordoznak. A *Porhó*, ami például itt elhangzott, nem pusztán parafrázis, hanem komoly hitvallás – az idő múlásán való döbbenet tépelődés; nő, anya, költő egyszerre van jelen a vers különböző síkjain, s miközben áldozattal adózik a költőelődnek, s ahogy másokhoz hasonlóan idézi J. A.-t, új, saját utakat keres.

Gond van azzal is, hogy miként ismerik fel a valódi értékeket az ifjú (és idősebb) versmondók. Sokszor hallunk, hallottunk most is, agitatív, mondhatni populáris igazságokat ugyan

hordozó, ám minőségben gyenge költeményeket (elsősorban a szabadon választható – vagyis nem kortárs! – költészetből.)

Kevesen foglalkoznak a versek posztmodern rétegeivel – azaz, hogy többnyire megidézik valamit, ami már megtörtént; költőket, verseket – mivelhogya az idő sodrában most jelenvaló minden eddig költészet is. Az utalásokat, idézőjeleket a legtöbb esetben nem értik, vagy legalábbis érzékelhetően nem tudják felmutatni az előadás során. Határozott hiányérzeteket hagyott például a Varró Dániel: *Unalmas, őszi vers*-ének előadása. (Többször is hallottuk.) Egyik esetben sem jött ki a nagy előd – Edgar Allan Poe Hollója – vagy ha igen, csak az első síkon. Hogy milyen életérzést kellene megidézni, felülmúlni, „aktualizálni”, az semmiképpen. (Arról végképp nem beszélünk, hogy az Allan-t hogyan kell kiejteni. Mert efféle problémák is bőven adódtak.) Üdítő kivételek, érzékeny előadások persze akadtak. *Nyirkó Krisztina (Dunaiújváros)* például éppen ezt az említett verset picit gyorsan, technikai problémákkal – de alapvetően szimpatikus megközelítésben adta elő. Hasonlóan érzékenyen nyúlt szabadon választott verséhez (Ady Endre Párisban járt az őszi), igaz, sok mindent kellene még megoldania itt is – technikailag, ritmusában, de értelmezésében is egyaránt hagyott kívánnivalót.

Értekes pillanatokat és határozott versmondói tehetséget mutatott fel *Katona Ágnes (Mór)*, kinek némely hangzóját tisztítani kell. Technikai problémák itt is (szinte mindenkinél) akadtak, úgy tűnik, mostanság erre (beszédtechnika) kevés idő és figyelem jut. Az elsőként elmondott Faludy versben sok lefojtás, fölösleges (külsődleges) indulat, téves nyomatékok akadtak, sőt csúnya hangsúlyhibák is. A másodikként két nyelven – magyarul és németül is – előadott Tündérkirályban megismert hibáin túl fokozta hiányérzetünket az, hogy nem jól oldotta meg a különböző szereplők megszólalásait, nem mutatta fel a belső, romantikusan hangsúlyos feszültséget. De fiatal még, sokat tanulhat, és idővel jó versmondó lehet...

Tóth Péter (Veszprém) határozott atmoszférával bír. Erős hangja, viszonylag ép beszéde sokat ígér. Választásai kifejezetten jók, illenek hozzá (Földes László és Kerouac) – bár kis szövegzűrök adódnak. Hátralékokkal kezével bezárja magát – miközben kamaszos lazasággal és rezzenéstelen arccal operál. Sajátos, erős közlésvágya azonban mindezek dacára átjön teljesítményén. *Tébesz Anikó (Székesfehérvár)* figyelemreméltó versmondó. Karafiáth Orsolya slágerversét – noha kissé széttörte, mégis adekvátnan közelítette meg. Talán kissé bezárta magát a versbe, nem merete igazán vállalni az (ön)fricskázó sorokat, időnként nagyon halk is, mégis ígéretes. Második választása kevésbé illik hozzá, viszont meglehetősen okosan közelíti (Herbert: Fortinbras gyászbeszéde – *fordítót nem közöl* a versmondó, mint sokan mások sem – pedig Nagy László nélkül ez a vers sem szólalhatna meg!!!). Alaposabb, pontosabb elemzéssel meg lehetne keresni a vers azon rétegeit, amelyek kapaszkodót adnának az érzelmi telítettségének kibontásához. Így ez a vers nehéz fa, amelyet jó kis fejszével ijesztgetnek.... (Arról nem szólok, hogy nem kifejezetten nőnek való.)

Kulcsár Viola (Bazsi) nehéz szövegeket választott – Rakovszky Zsuzsa és Csáth Géza írásait – és egészen pontosan, finom rezdülésekkel, meleg hangon, ép beszéddel adta elő. Talán egy picit visszafogottabb, fakóbb a lehetőségeinél. Egy kissé közelítenie kellene a spontánabb megnyilvánulások irányába. Öröm volt hallani egészséges hangsúlyait – minden pusztá külsőségtől mentes előadását.

Mézes Mátyás (Veszprém) Varró Dániel Szerenádjába ezúttal sok színházi eszköz segítségével lehelt életet. Elevenné tette – igaz, kis túlzásokkal. Neki sem ártana persze beszédtechnikai képzés, túl nagy amplitúdóiból is illene lefaragni. De tudja, miről beszél! Ez – milyen egyszerű! – mindig hat. Ráadásul Rilke nem könnyű versét is egészen tisztán mondja el.

Horváth Krisztina (Esztergom) mindkét választása szerencsésnek bizonyult, és emberi, tiszta megnyilatkozássá alakult. A versmondó remek adottságai nem „ültek rá” az előadásra, mértékletesen, szépen formálódott a versgondolat. Rendkívül emberi, szép és hatásos előadásokat hallottunk tőle. Köszönet illeti a két szépkorú versmondót, *Rohrer Lászlónét* és *Vámos Bélát*, akik üde(!) színfoltként voltak jelen.

S hogy mi volt a rendezvény általános tanulsága? Nehéz összegezni.

Keveset tudnak a versmondók ritmusról, hangerőről, hangszínről – arról, hogy a képeket először felfogni, aztán látni, végül láttatni kellene, ez az előadóművészet lényege. Hogyan várható el egy hallgatótól – főként most, a pergő vizualitás korában –, hogy első hallásra megért bonyolult, összetett gondolatokat, felfog képeket, érzéseket, ha nem segítünk neki az előadásmóddal? Ehhez persze elsődlegesen az előadónak kellene tudnia, mit mond. (Először a költő – aztán ő maga.)

Ez nem csupán a kortársak értelmezésére igaz, de a holt költőkre is. Babits *Esti kérdés-ét* ily módon félreértelmezve még nem hallottam. Igaz, fiatal előadótól – de nincs neki tanára, segítője? Hogy lehet az, hogy ha magától nem gondolja végig azt, hogy itt az élet értelmére magára kérdez rá a költő – akkor nincs senki, aki megmondja neki?! Persze, mentegethetjük őt is, magunkat is, hogy ezeket a valóban fontos kérdéseket egyre kevésbé merjük végiggondolni, feltenni. De hát, ha valaki ezt a verset veszi elő, nem kérdegetheti édesdeden, *miért a lombok, miért a dombok...* mert a kérdés sokkal, de sokkal (és egyre inkább!) húsunkba vágóbb, mint valaha. Miért élünk ezen a Földön, amely szemlátomást rohan a végzete felé, s mi emberek készítjük elő végső pusztulását? Honnan vegye az egyén azt az erőt, amivel képes fűszálként részt venni a létezés misztériumában? Hogyan éljük túl a hétköznapokat – amelyek bennünket nem kecsgetnek az *utcalámpák kettős fonalával* sem?!

A költészetnek ezek a kiemelkedő alkotásai sokkal többről szólnak, mint önmagukról. Ha ezt nem tudja egy diák, egy érzékeny tizenéves, akinek még KÖTELESSÉGE RÁKÉRDEZNI a világra, különösen ha versekkel keresi a választ – akkor nagy baj van.

És itt jönnek a pofonofonok... Mert honnan is tudhatná? Ösztönösen persze, lehet, hogy sejt valamit. De kitől kap segítséget?

A Veszprém Megyei Közművelődési Intézet nyitott lélekkel fordult a versmondók felé, amikor lehetőséget kívánt számukra biztosítani azzal, hogy előadóművészt és költőt arra kért, beszélgessenek a résztvevőkkel – arról, hogyan lehet megfejteni a verset (különösen azt, amelyik még nem tananyag, hanem kor-

társunk). Mi is kitárt lélekkel készültünk erre a – talán kissé rendhagyó – beszélgetésre, Tóth Krisztina, Széki Patka László és jómagam. Kiosztottunk egy-két verset a szerzőktől – és be-melegítésként a versválasztás kérdést vetettük fel. Érdekes és tanulságos válaszok születtek. (Újfent bebizonyosodott, hogy a legnagyobb problémák akkor vannak, amikor a tanár néni választ verset – így fordulhat elő, hogy az előadó és tanár közösen nem veszi észre például Varró Dániel humorát – még azt sem, hogy *Klasszikok*-ban parodizált téma, az a *Boci, boci tarka* címen ismert opusz. Nem vicc! Elhangzott a kérdés, miszerint: nem vették észre, mi az alap? S a válasz is, hogy miért kellett volna észrevenni!!!) Vagyis tanulságosan indult – és érdekesítően a beszélgetés, míg nem eljutottunk odáig, hogy talán nem árt megnézni, mi lehet az alapja valaminek – különösen ebben a poszt-modern korban. S hogy az sem haszontalan, ha a szöveget magát átnézzük, alany, állítmány, uram bocsá’, hogy tényleg a sor végén van-e a gondolat vége. Körülbelül eddig jutottunk, amikor egy igen tehetséges fiatalember kikérte magának, hogy erre szüksége volna. Megöljük a verset azzal, ha ízekre szedjük. Mondta. Hosszú volna belemenni, hogy mit érthetett félre. Nyilván nem arra a fajta elemzésre gondoltunk mi sem, amelyik a „*költő arra gondolt*”, vagy „*a vers eszmei mondanivalója*” talaján burjánzik. De meggyőződés, meggyőződésünk, hogy értelmezés nélkül, anélkül, hogy tudnám, mit mondok, felelőtlenség kiállni emberek elé. Sajnálatos módon, a fiatalemberrel való meccset – ami nem volt eleve lejátszott – megszakította tanár néni jeves közbeavatkozása. A lényegét próbálom meg összefoglalni. Mit akarunk ezektől a fiataloktól, akik hál’istennek egyáltalán mondanak verset. S mi ez az egész? Milyen verseny az, ahol ahelyett, hogy megmondanák az eredményt, beszélgetni próbálnak a versekről? S mi az egyáltalán, hogy nincs első, második, harmadik helyezett!!! (Merthogy nem volt – csak jutalmazottak voltak, amiből azért a legjobb tíz levehetett az értékelésünket.) S hogy ezek a fiatalok hadd értelmezzék úgy a verset, ahogy ők akarják. S különben is fáradtak. (Közbevetés. Mi, a zsűri, ugye nem voltunk fáradtak. Korán keltünk, utaztunk Veszprémbe, végighallgattuk a két forduló verseit, döntöttünk és – pechünkre – nekiálltunk beszélgetni velük a versmondásról. És még ennek félbeszakadása után is, ahelyett, hogy pusztán kiosztottunk volna és rohantunk volna haza, még képesek voltunk közel másfél órán keresztül beszélgetni a VMKI munkatársával a versmondás jelenéről és jövőjéről, tábori terveket kovácsolni, s még hazafelé a kocsiiban is – szinte végig arról beszélni, hogy mégiscsak érdemes, mert hátha eljut a jó szó... Ugye nem kell mondanom, hogy sötét este volt mire hazaértünk? Igen, ezt kevesebb energiával is meg lehetett volna csinálni. Meghallgatni őket, dönteni, kiosztani, otthagyni, emészteni meg. Nem beszélgetni, egyénileg értékelni stb. De hát mi már csak ilyen zsűri vagyunk.)

Mondanom sem kell, nem folytattuk a beszélgetést. Leforrázza véget vetettünk az eseménynek – s csak néhány jószándékú ember, résztvevő és kísérő jött oda hozzánk, nem kevésbé leforrázza, mint mi, hogy elmondja – ők értik, miért kezdtünk bele, s hogy ők azért is jöttek, hogy segítséget kapjanak. Aztán a fiatal, s ily módon joggal heves tanárnő is odajött – mentegetőzve, hogy sokat buszoztak, fáradtak, s hogy ne haragudjunk. De a véleményünkre nem kíváncsi. A gyerekei amúgy többnyire díjazottak lettek. (Így aztán elégedett. Hangsúlyhibák, a magyar nyelv szabályai elleni vétkek, a szövegértelmezés kibontatlansága – gondolom, ezekkel jól elvan. Mit bíbelődjön velük?)

Most bizonyára akadnak, akik szimpla sértődésként fogják fel a fent idézett részt. (Már hallom a kórust.) Tévednek. Szomorú vagyok, mert nem értették meg a szándékot. Meggyőződésem – és szerencsére sok olyan költővel, előadóművésszel, művészet-pedagógussal hozott össze a sors, akik ugyanezt vallják –, hogy felelősséggel tartozunk a versmondás ügyéért. Nem tehetünk mást, mint hogy megpróbáljuk elmondani saját gyakorlati tapasztalataink és elméleti felkészültségünk szintjén azt, hogyan szolgálhatja legjobban a magyar vers, a költészet megszólaltatásának ügyét az, aki versmondásra adja a fejét. Ez már-már monománia. Lehet, hogy vannak akik azt hiszik, a tehetség – az tehetség, nem kell gondozni, nem kell segíteni, magától is megtalálja az utat. Lehet. Az is lehet, hogy vannak for-

mabontó alkotók, akikkel először nem tud mit kezdeni az ember. De a legkritikább dolog az, hogy valakinek semmit nem kell tanulnia ahhoz, hogy kiteljesedjék.

Persze, hiheti ezt. És pofozkodhat. Behúzhat egyet a lelki gyomorszájunk tájékára. De ha százszor kap az ember pofont, akkor is tenni kell a dolgát. Szerintem, az ütőnek is fáj, ha üt. Sajog az ökle utána – gondolom. Ám, ha elgondolkodik rajta, vagy meghallja egyáltalán, hogy vannak másféle, kevésbé agresszív hangok is, ha bármit megért abból, amit érte, jószándékkal mondanak, ha ugyan öklelőzős dühe hallani engedi számára – már megérte.

Budapest, 2007. február 20.

APROPÓ – VERSMONDÓ VERSENYEK...

Technikai kérdések, információk – a gyakorlat szemszögéből...

Van év, hogy sok van belőle, van, hogy éppenséggel kevés. Van, aki rendre találkozik versmondó versenyekkel, van, aki keresgéli, hogy lehet információkhoz jutni ez ügyben.

Először talán erről.

Magyarországon ma meglehetősen sok versmondó verseny szerveződik évente. Van korosztályos verseny – szinte minden iskolában (alsó, felső tagozatban, gimnáziumban) –

ezeknek elsősorban pedagógiai, személyiségfejlesztő célja van, s van felmenő rendszerű, országos, sőt határokon átnyúló is.

A versmondó versenyek szervezése komoly tudást és bizonyos elkötelezettséget egyaránt követel. (Mint ahogy nagy felelősség a versmondók felkészítése is – de ez egy másik apropó...)

Hol lehet megtudni, milyen versenyek vannak?

Van néhány honlap, ahol az országos versenyekről tudomást szerezhetünk.

Ilyenek:

– Magyar Versmondók Egyesülete – www.vers.hu
 – Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus
 Művészeti Programok Főosztálya – www.mmi.hu/muveszeti
 – Magyar Versmondásért Alapítvány –
www.versmondas.hu (ezeken a honlapokon határon túli magyar versmondókat érintő felhívásokkal is találkozhatunk).

A megyei művelődési intézmények honlapjain is találkozhatnak felhívásokkal az érdeklődők (ezeket a honlapokat például a www.erikanet.hu oldalon lehet megtalálni.)

Vannak versenyek – legismertebb példa az

„Anyám fekete rózsza” versmondó verseny

(szervező: „Anyám fekete rózsza” Alapítvány), vagy a Kaleidoszkóp Versfesztivál (szervező a Magyar Versmondók Egyesületének Észak-magyarországi szervezete...) –, amelyek önállóan szervezik meg az elődöntőket is (bár itt is sokszor építenek a megyei közművelődési intézményekkel meglévő kapcsolatokra.) Több esetben itt önálló honlap is működik.

Hol kaphatunk segítséget a felkészüléshez?

Sajnos, kevés ilyen lehetőség van. Kísérletek vannak – s talán lesz folytatás itt-ott.

A MVA havonta egy alkalommal szervez műhelyfoglalkozást versmondók számára. (Lásd a honlapjukon.)

A MVE a Fészek Klubban tett kísérletet – s tudomásunk szerint folytatni is szeretnék – műhelyfoglalkozásokra.

A MMIKL Művészeti Programok Főosztálya kifejezetten az országos versenyek döntőire szervezett előkészítő foglalkozásokat, s ezt a tendenciát a jövőben is folytatni kívánja. (A versmondókat direktben értesítik az alkalmakról.)

A társadalmi szervezetek, intézmények versmondó tehetséggondozó táborokat is szerveznek, amelyek remek alkalmat jelentenek a tanulni vágyók számára.)

Képzések

A MMIKL rendelkezik közművelődési versrendezői akkreditációval, illetve az OKJ-s előadóművészi vizsgáztatás jogával. Ez utóbbihoz tanfolyamot is szervez. Minden kezdeményezésről olvasni lehet a www.mmi.hu/muveszeti oldalon.

